

USKALLA VALITA

Museoalan Teemapäivät 24.–25.9.2015

KOOSTE AAMIAISKESKUSTELUISTA

Perjantai 25.9.2015 Ravintola Kiltakellari

5. Digitaalinen kulttuuriperintö uudelleenkäytössä – tarvitaanko rajoja?

Aiheeseen johdattelivat Susanna Eklund, palvelusuunnittelija, Kansalliskirjasto ja Maria Virtanen, palvelusuunnittelija, Kansalliskirjasto

Aineistojen digitaalinen avaaminen ja käytön mahdollistaminen eivät ole museoissa enää uusi keskustelunaihe. Mitä tuoreita näkökulmia on löytynyt? Missä menee raja käytön ja uudelleenkäytön välillä? Lainsäädäntö asettaa tietyt rajat kulttuuriperinnön käytölle, mutta kuka, ketkä tai mikä muut rajat asettaa? Miten rajoja on viime vuosina ylitetty museoissa? Mitä siitä on seurannut ja mitä kokemuksista on opittu? Onko hahmottumassa uusi visio digitaalisen kulttuuriperinnön mahdollisuuksista ja merkityksestä?

Keskustelun pohjustukseksi käytiin lävitse Finnan ja taiteilijoiden kohtaamista Helsinki Design Weekillä 11.9., josta on nähtävissä tallenne:

https://www.youtube.com/watch?v=_bRfxWYp_mE&feature=youtu.be&list=PLa9kvrI3VLf41CIYVZdSeBDcqAARxjGGp.

Keskustelun aikana käytiin läpi, mitä kokemuksia aineistojen avaamisesta on, onko käytöllä ja uudelleenkäytöllä rajoja – muitakin kuin lainsäädäntö ja mitä digitaalinen kulttuuriperintö merkitsee.

Yhtenä rajana nähtiin kaupallinen käyttö: joskus sisältöä julkaistaan käyttöehdoilla, jotka sallivat muun käytön, mutta ei kaupallista käyttöä. Tällä voidaan tähdätä siihen, että myymällä oikeuksia kaupalliseen käyttöön, museot saavat tuloja joita voidaan käyttää esim. henkilöstömenoihin. Toisaalta kaupallinen käyttö on vaikea rajata: onko kaupallista käyttöä kuvan käyttö blogissa jossa näkyy mainoksia? Kuvamyyntiä on selvittänyt Europeana, jonka tutkimusten mukaan kuvamyynnin tulot kattavat vain kuvamyynnistä saatavat menot (ks. mm.

http://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Publications/Making%20Impact%20on%20a%20Small%20Budget%20-%20LSH%20Case%20Study.pdf).

Internet on täysin erilainen toimintaympäristö analogiseen maailmaan verrattuna ja rajat piirtyvät koko ajan uudelleen. Vanhassa maailmassa museon oli huomattavasti helpompi puuttua käyttäjien tekemiin tekijänoikeusrikkomuksiin kuin nykyään. Esimerkiksi Youtuben käyttäjän lataama historiallinen video voi saada huomattavan paljon näkyvyyttä. Tällöin on huomattu, että organisaatioiden ei kannata käyttää resursseja asian korjaamiseksi vaan jopa noudattaa samaa mallia ja jakaa omia videoitaan Youtubessa. Rajojen rikkominen voi olla siis myös vapauttavaa.

Rajojen vetämisen ja valvomisen vaikeudesta pääsee eroon kun luopuu kontrollista; on mahdollista olla rajoittamatta mitään. Tämä voi olla helpottavaa: ei tarvitse tuntea olevansa vastuussa kontrollista kun kontrolloitavaa ei ole. Aineistojen jakaminen viittausta edellyttävän lisenssin sijaan täysin vapaalla lisenssillä helpottaa myös aineistojen uudelleenkäyttöä: sovelluksissa joissa on dataa monesta paikasta, dataan viittaaminen on käytännössä vaikeaa. Täydellinen kontrollista luopuminen vaatii kuitenkin rohkeutta.

Keskusteltiin myös avoimuuden imagohyötyjen ja muiden epäsuorien hyötyjen mittaamisesta. Tuoko avaaminen museolle mainetta, jolla on arvoa organisaatiolle tai tuoko se jopa uusia kävijöitä? Keskustelijat näkivät aineistojen avaamisen ennen kaikkea mahdollisuutena.

Yhtenä näkökulmana oli, että avaamisen arvon laskemisen lisäksi on syytä miettiä avaamisen hintaa – aineistojen avaaminen ilmaiseenkin käyttöön maksaa organisaatioille. Erityisenä kysymyksenä on (avoimen) digitaalisen kulttuuriperinnön hiilijalanjälki – paljonko palvelimet kuluttavat energiaa, miten se tuotetaan jne. Yhtenä johtopäätöksenä oli, että koska digitaalinen kulttuuriperintö tarkoittaa investointia kulttuuriperintöön, tarvitaan myös avoimuuden vaikuttavuuden arviointia. Voidaan myös kysyä, kuinka vapaata kulttuuriperintö on silloin kun aineistot ovat Flickrissä, Googlessa ja muissa vastaavissa kaupallisissa palveluissa?

Eettiseen pohdintaan liittyi mahdollisuus avata alkuperäiskansojen aineistoja esitteleviä digitaalisia kuvia ja näin symbolisesti palauttaa aineistoja sinne mistä ne on tuotu – ja samalla kaikkien yhteiseksi omaisuudeksi. Keskustelussa nousi esiin ajatus siitä että aineistojen käytön mahdollistamisen pitäisi olla museoiden ydintehtävä. Kulttuuriperintö kuuluu meille kaikille!

Lopuksi mainostettiin kahta tulevaa tapahtumaa: Museoviraston ja Valokuvataiteen museon järjestämät kuva-arkistopäivät 2.-3.11.2015 sekä vuoden 2016 järjestettävä Hack4fi -tapahtuma, jossa työestetään vapaita aineistoja.

Koosteen kirjoittaja: Tapani Sainio, Museovirasto